

Kr. Državno Odvjetništvo — Šibenik
Кр. Државно Одвјетништво — Шибеник
1923
Приказано, дне 6 / 3
Приказано дне

СРПСКА ПЕРИОДИКА
ЈУРНА ИЛИ ПИСМА
СТУДИЈИ
НАУЧНИ ОДСЈЕК

Fabrikai

Uredništvo i uprava :
„FABRIKA I NJIVA“,
ŠIBENIK

Vlasnik, izdavaatelj :
odgovorni urednik :
-- IVO BALJKAS --

Tisak: Pučka Tiskara - Šibenik

Njiva

list za politiku i socijalističku nauku.

Pojedini broj Din 1.50

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata do konca godine
iznosi Din 57.50.

Za inozemstvo dvostruko.

OGLASI SE NE PRIMAJU.

GOD. I.

ŠIBENIK, 7. MARTA 1923.

Br. 3.

Veličanstvena manifestacija splitskog radništva i težaštva.

Splitski radni narod može biti ponosan sa uspjesima svoga rada; on je potpuno opravdao nadu i vjeru koje su se u nj polagale. Dugogodišnji rad i simpatična prošlost splitskog proletarijata u istoriji radničkog pokreta u Dalmaciji nisu ostali bez dubokih tragova. Besprimjeran teror koji se nad njim vršio nije ga smeo ni skrenuo sa prave staze na put političkog oportunitizma i izdaje interesa radničke klase.

Kao što je bilo i očekivati, zbor koji je sazvala Nezavisna Radnička Partija Jugoslavije za udaranje organizacionih temelja Radničkoj Partiji u Dalmaciji i za proglašenje kandidatskih lista bio je vanredno dobro posjećen i ako je vlast zabranila javni proglas za saziv zbora pa se prema tome sve do zadnjega časa nije znalo je li zbor dozvoljen i gdje se ima održati. Tek na nekoliko sati prije zbora akcioni odbor bio je obavješten da je vlast dozvolila pouzdani sastanak sa pozivnicama. Kroz to kratko vrijeme, bilo je tehnički nemoguće izvršiti sve pripreme i radnje koje su bile nužne za uspjeh zbora: mnogi radnici i težašci nisu dobili poziva, a revna policija je strogo pazila da bez poziva niko ne udje u dvoranu Kina. Ali da su pozivnice i bile u redu podijeljene, dvorana nije mogla da ih primi. Nije ni ovako mogla sviju da primi. Veliki broj drugova morao je izaći iz dvorane ili uopće ne ulaziti u nju radi velike prenatrpanosti. Time se još jedanput ispostavilo da u Splitu nema tako prostrane dvorane koja bi mogla da primi sve učesnike na našim zborovima i konferencijama.

Što ovaj zbor čini upravo veličanstvenim to je ono egzaltirano oduševljenje naših masa, njihova iskrena predanost, topla čuvstva i gotovost da sve podnesu u cilju napretka proleterskih akcija i pobjede radničkih principa. Trebalo je prisustvovati zboru i vidjeti kojim su oduševljenjem i odobravanjem bile praćene riječi govornika kojim je gestama bio popraćen zahtjev da se prema bratskoj Rusiji obustave neprijateljstva i sklopi mir! Iskazi dopadanja ili negodovanja trajali su po čitavih pet časova, a pljesak sa otvrdnutih i žuljevutih radničkih dlanova čuo se u velikoj udaljenosti od dvorane.

Zbor je bio zakazan za 10 sati. Osvanula je i toliko željena nedjelja, 18 februara, kad se je splitski proletarijat ponadao da će poslije 2 godine i 10 mjeseci prvi put da čuje okrijepljujuće riječi sa usana radničkih prvaka i da vidi stare borce za prava i interese radničke klase. Već u 8 sati izjutra radnici su počeli puniti dvoranu. U 10 sati bila je tako krcata da se u nikakvom uglu nije moglo slobodno da diše. Ne računajući one koji su dvoranu morali da napuste, bilo je prisutno preko 1000 slušalaca, dakle nekoliko stotina ljudi više nego što prostorije normalno mogu da podnesu.

Zbor je otvorio

drug Ivan Marić

koji, dirnut odazivom, konstatira najnovije policijsko nasilje, što je šibenska policija drugu Ivu Baljkasu, (Poklici: Živio Baljkas!) koji je bio određen za glavnog referenta na ovom zboru, spriječila putovanje i tako u zadnji čas unekoliko osaktila zbor. Moralni uspjeh današnjega zbora daje jamstvo da politička reakcija radničkoj klasi može da otme samo stvari koje se rukom dadu opipati, ali njena klasna svijest ostaje nedirnutu, nju reakcija nije uspjela ni u najmanjoj mjeri da pokoleba. Dozivanje u pamet događaja iz mračne prošlosti neće dodirivati, svi prisutni lično su u njima sudjelovali i na svojim ih ledjima osjetili, a to bi ga odvelo daleko. Iznosi historijat napora za osnivanje Radničke Stranke i težnju vlasti da radničku klasu u tome omete. Ali pored ovih bezobraznih šikana i gaženja zakona Radnička Stranka je priznata kao zakonita stranka, koja ima odobrene štate i programe i koja svoju djelatnost može da rasprostire po čitavoj zemlji. Dotiče se izbora i predložuje da radnička klasa ne polaže nimalo na uspjeh izbora, već joj je poglavito do toga, da ovu izbornu kampanju iskoristi za raskrinkavanje gospodskih stranaka i udje u užu dodir sa svojim supatnicima radnicima i siromašnim težašcima.

Moli da sa pažnjom bude saslušan.

drug Vicko Jelaska

(Kad se je pojavio drug Jelaska bio je dočekan dugotrajnim poklicima „Živio!“) Pošto je drug Jelaska govorio čitav sat i po, njegov govor ne možemo donijeti u cjelini, jer bi nam odnio mnogo prostora. Ograničićemo se za to samo na kratke izvode, izbjegavajući onaj materijal iz njegova govora, koji bi se mogao nedopasti g, državnom odvjetniku,

Ističući pravo radničke klase

na legalnost klasne borbe

ukratko osvrće se na Zakon o zaštiti države i iznimne mjere protiv radničke klase, pledirajući za ukidanje tih protuustavnih i sredovječnih zakona, po kojima je uništeno 59 komunističkih mandata i time 200.000 glasača proglašeno za bankrotsku masu, koju ovih izbora, po mišljenju buržoazije, treba k sebi privući, jer kad radnici nemaju svojih žara, gdje pali ti glasovi da pali, pasti će svakako za njihovog klasnog neprijatelja, pa ma koliko on ispovjedao liberalna politička načela i bio časoviti neprijatelj režima koji je uzakonio ovu reakciju nad radničkom klasom. Ali račun je učinjen bez krčmara. Da jugoslovensko radništvo nije došlo do svojih žara, ono bi bojkotovalo ove izbore, (Tako je!) jer su sve buržoaske stranke, kakva god bila njihova politička farba, zaklele neprijateljice radnoga naroda. Zatim dotiče se uzroka skupoće kao posljedice bezobzirnog nasrtaja jugoslovenskog kapitala na žepove i stomake siromašnog svijeta, oštro kritikuje zakon o zaštiti radnika i najenergičnije prosvjeduje protiv pogoršavanja zaštitnog zakonodavstva. Da bi vodili uspješnu borbu protiv kapitalističke pljačke i reakcije, i da bi ta borba mogla biti vodjena uspješno, kao prvi uvjet ukazuje se potreba da se svi opljačkani, ugnjeteni i poniženi okupe oko svoje klasne partije, kojoj se danas udaraju temelji. Radnička klasa u Dalmaciji nalazi se bez svoje partije

od dana 26 aprila 1920 godine

a po ostaloj Jugoslaviji od „Obznane“, koja je proglašena 30 decembra iste godine. Dotle je vas evropski proletarijat bio stalno u ofenzivi i probijao front za frontom, dok se od 1921 godine nalazi u defenzivi, u polaganom uzmicanju i napuštanju osvojenih pozicija. Taj preokret u odnosu snaga ne može na ovom zboru tumačiti, jer bi tada dobio karakter jednog predavanja, ali će spomenuti samo toliko da su sve evropske države kao klasni izvršilac volje i želja buržoazije u krajnjem času za postizanje toga cilja morale pribjeći rušenju osnovnih principa na kojima počivaju pravne i demokratske države, gazeći zakone koje su same donijele. Jugoslavija je odnijela barjak svima.

Drugovi koji su saradivali na izradi programa naše nove partije računali su na ono što je pod današnjim prilikama moguće.

(Odobranje).

Zatim prelazi

na izbore.

Prije svega potrebno je utvrditi šta su to stranke i njihovi programi. Stranka je skup ljudi

Šesta žara (6) je žara Radničke stranke (crvena lista)

koji se udružuju u cilju očuvanja svojih staleških interesa, a program su pisana pravila koja određuju djelovanje takvih zajednica. Svaki stalež (krupni i srednji kapitalisti, veliki i mali posjednici, sitna buržoazija i radni narod) opredjeljuje se politički tamo gdje je najbolje očuvan njegov interes. Pošto ekonomski faktori određuju sve socijalne i kulturne pojave, ti isti faktori stvaraju i razne političke grupacije i programe. Kad se u politici sukobe dva na oko čisto politička gledišta, u zabludi su oni koji uzroke traže u političkim motivima: to je samo vanjska strana sukoba, unutrašnju i pravu naći ćemo u ekonomskim suprotnostima i sudarima. Na primjer politička nepomirljivost srpske i hrvatske buržoazije nije u tome što se one politički ne trpe, ili što ne mogu da podnesu ovu ili onu formu funkcionisanja državnog aparata. To samo na oko tako izgleda. Tu postoji jedan dublji razlog: srpska buržoazija hoće centralizaciju, što joj taj oblik državne organizacije osigurava obilatiju pljačku nad hrvatskim dijelom naroda, a hrvatska se gospoda tome opiru, jer žele i misle da imaju pravo

da sami skidaju kožu sa hrvatskoga naroda, a ne da dijele pljačku sa srpskom gospodom.

Ima mnogo buržoaskih ideologa, koji su vrlo liberalno odgojeni, ali iz ekonomskih razloga ne djeluju u smislu interesa ugnjetenih masa, jer davanjem političkih sloboda radniku i tečaju oni se osposobljavaju za borbu, usljed koje buržoaski ideolog zna da će biti prisiljen na ekonomske ustupke u vidu skraćivanja radnoga vremena, povišice plate, poboljšanja radnih uslova itd. A svakó to poboljšanje ide na štetu buržoazije jer joj skraćuje profit. Prema tomé sve su stranke klasne.

S kojim partijama (a to znači klasama) ima da se bori radnička klasa u ovoj izbornoj kampanji? Sa raznim. A sve su podjednako neprijatelji radnoga naroda. Da načnemo

sa vladajućom Radikalnom partijom.

Nju je gotovo nepotrebno raskrinkavati. Svak je pozna. Predstavnica srpskih bankara i trgovaca, ona želi da svu vlast zadrži u svojim rukama, kako bi se sama koristovala sa blagodatima koje bi morala dijeliti sa ortacima, kad bi osim nje još ko bio na vlasti. Nekada zaista radikalna u borbi koju je vodila protiv zastarjelih političkih i privrednih forma u životu srpskoga naroda osamdesetih godina, nakon rata ona je zagrizla u najokrutniju reakciju i u društvu svog dostojnog druga, Demokratske stranke, donijela čitav niz strašnih zakona i škandaloznih odredaba protiv ne samo interesa nego i života radničke klase.

Demokratska stranka.

Prošlost nikakve partije, ni u ovoj zemlji ni daleko izvan nje, nije tako odurna i crna, kao što je to prošlost ove predstavnice mlade jugoslavenske buržoazije. Možda iz saznanja da se je ta mlada buržoazija pojavila na svijet kao jedno istorijsko nedonošće, kome se kroz kratko treba dijeliti sa svijetom, ona je, precijenjujući talase komunističke sablasti, kao htjela da iskoristi kratkoću vremena svoje vladavine zgrabujući što se više može, da na taj način nadoknadi svoj zakašnjeli politički dolazak na svijet. I ako je

f a š i z a m

jedna internacionalna pojava, demokratska partija je prva preglala da ga organizuje, sa policijskom pomoći ohrabri i daje mu novčana sredstva za opstanak. Ali pojava fašizma u nas kao i po ostalim zemljama ima i jedne utješno značenje. To je znak da ispred navala radničke klase država u izvjesnim momentima ne može sama svojom vlastitom moći da odoli zadržati svoju klasnu vladavinu, već se mora oslanjati na oružane bande i bacati ih u borbu protiv nenaoružanih radnika i buntovne gladne sirotinje. Kako osnovna bit i karakteristika fašizma leži baš

u dualizmu vlasti, t. j. u podjeli vlasti sa državnom organizacijom

to se i pojava jugoslavenskog fašizma može tumačiti samo kao naknada za slabost državnog aparata, parlamenta i demokracije. A ako kod nas još nije došao na vlast i ako ima izgleda da on to nikako neće ni postići, i to ima svoj uzrok. To se objašnjava time što je jugoslavenska vlada i bez potrebe fašističkog dolaženja na vlast primila za svoje sve fašističke metode i još ih pojačala, jer Mussolini nije italijanskim komunistima oduzeo imovinu i domove, nije suspendovao radničke po-

slanike koje je narod na osnovu buržoaskih zakona izabrao, u jednu riječ talijanski fašizam ima mnogo toga da zavidi jugoslavenskim vlastodršcima.

O Pučkoj stranci

jedva bi trebalo spomenuti koju riječ. Nju je istorija osudila da iščezne. Po gradovima njeni se tragovi ne poznaju, a u koliko može biti govora o njenoj snazi tu se radi o onim selima gdje luč prosvjete nije još mogla da dopre.

Dr. Trumbić

u svom programnom govoru ustvrdio je da se on nije još opredijelio i da će to učiniti tek naknadno. Tim riječima dra. Trumbića može se povjerovati. U Dalmaciji nema organizovane jedne izrazito aristokratske stranke, u koju on spada, i misli da mu u drugoj nema mjesta. Dr. Trumbić ma kako dopadajuće sitnoburžoasko pogleda imao na ustrojstvo ove države, on ostaje ipak veliki neprijatelj radnoga naroda, naročito težačke klase, jer je sav svoj upliv, koji nije bio mali, zalagao protiv težačkih interesa. Dovoljno bi bilo spomenuti da je on u Krfu ulagao svoj veto protiv donošenja agrarne reforme ma u kojoj formi, a svoje neprijateljstvo protiv težaka iskazao je najbolje na onoj krfskoj sjednici, na kojoj su ga Hinković, pa čak i stari Pašić, morali zaklinjati da nešto popusti od svog tvrdoglavog držanja u agrarnom pitanju. jer da je Srbija dužna da barem nešto obeća kmetovima u neoslobodjenim zemljama bivše Austro-ugarske monarhije. Ali on je odlučno ostao pri svom gledištu, tumačeći kako se u dosadašnje vlasničke i begovske pravne odnose država ne smije da mijesha; ne smije da ih, popuštanjem kmetovima, preinačuje,

jer da bi se zamjerila pred civilizovanom Evropom, koja takve reforme tobože ne bi mogla da trpi. Dr. Trumbić je oko sebe okupio najveće splitske industrijalce, trgovce i bogate obrtnike. I baš zato radni narod, a osobito težaci, moraju da rade da Trumbić bude poražen.

Zemljoradnička Stranka sa drom Smodlakom dijelom je već izdala, dijelom je na putu da izda težačke. Zemljoradničku partiju nikako ne može da izvuče iz blata obrazovanje lijevog krila u stranci, jer je to krilo sa grupom iz desnice stalno pregovaralo i kad su se razilazili ili slagali sve to nije bilo na terenu principijelnih shvatanja taktike i borbe, nego se je svodilo na lična pitanja, da li će nosilac liste biti ovo lice ili ono. Zemljoradnička partija nije nikakva klasna partija, već jedna šarena gomila, koja u političkim manifestacijama podastire svoje hiperlojalne odanosti monarhijskom režimu a u poslaničkim akcijama ima toliko grijeha da ih sa sebe nikako ne može sprati. Oni su glasovali za „Obznanu“, za izbacivanje radničkih poslanika iz Narodne Skupštine i za Zakon o zaštiti države. Time su zemljoradnički poslanici ne samo ovjekovječili svoju sramotu, nego dali pristanak da se izglasa jedan zakon, čije posljedice dandanas u neku ruku i njihovu partiju biju. Zemljoradnička stranka je pokušala da osigura mandat jednom političkom nevjerniku, koji je na najsramočasniji način ostavio na cjedilu dalmatinske težačke,

Dru Josipu Smodlaku,

koji pred buržoazijom pripada Jugoslavenskoj zajednici, a pred težacima Zemljoradničkoj partiji. Najveća politička vrtikapa što je Dalmacija ikada dala, dr. Smodlaka je iza stoma u splitskom kazali-

Kandidatska lista.

Nezavisne Radničke Partije Jugoslavije
za okrug Kotor - Dubrovnik - Split

Nosilac liste:

Vicko Jelaska, težak iz Splita

i bivši komunistički poslanik

Kandidat za srez Dubrovnik:

Brbora Ivo, tipograf iz Dubrovnika;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Hvar:

Golub Ivo, soboslikar iz Dubrovnika.
Vranjican Pavao Mihovilov, težak iz
Starograda;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Imotski:

Pavičić Antun Dinko, pomorac iz Vrbanja.
Lozo Pavao pok. Luke, zidarski radnik iz
Poljica;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Korčula:

Parlov Jozo p. Ivana, težak iz Ričice
Lozo Pavao pok. Luke, zidarski radnik iz
Poljica;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Kotor:

Parlov Jozo p. Ivana, težak iz Ričice
Gregović Marko Nikolin, težak iz Petrovca;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Makarska:

Marinović August Andrijin, stolar iz Stoliva
Šutić Ante Nikolin, trg. pomoćnik iz Gradca;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Metković:

Visković Mate, težak iz Podače
Šiljeg Jure, težak iz Novogsela;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Sinj:

Malenica Ivan, kovački radnik iz Metkovića
Čurković Marko pk. Ante, težak iz Sinja;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Split:

Delonga Jakov Franin, stolarski radnik iz Sinja
Baljkas Ivo, novinar iz Šibenika;
njegov zamjenik:

Kandidat za srez Supetar na Braču:

Diego Rokov, težak iz Kaštelgomilice
Štambuk Ćiril pok. Jurja, kamenorezac
iz Selaca;
njegov zamjenik:

Orlandini Petar, kamenorezac iz Pučišća.

šju objeručke obećavao težacima zemlju bez ikakve naknade, a poslije toga stao na gladištu socijalnog mira i harmonije klasa. Uspjevši tada obmanuti težake i spriječiti ih da u ovoj izaratnoj groznici uzmu sami ono što im je on obećavao sprovesti zakonom, otišao je u Maribor da vara tamošnje seljake. Kad mu to nije uspjelo, počeo se baviti sa željezničkim konsorcijom i ekonomskim problemima, navadajući da je mnogo političara i da je potrebno da se neko bavi i s ekonomskim poslovima. Nakon toga eto ga među kongresistima. Kad jedva što je održao jedan sastanak kao kongresista, pojavljuje se taj neželjeni mesija među težake i nalazi političkih budala na Savezu, koji su stvarno zajašili na vrat težaku i svakojako ga izigravaju, da ga nose na listi Zemljoradničke partije.

Hrvatski Blok i Radić

vode uistinu nepomirljivu borbu protiv hegemonije srpske buržoazije, ali iz razloga koji su prije navedeni. Medjutim kad je jugoslavenski proletarijat tražio svoja osnovna prava za osamostalno radno vrijeme i druge svoje potrebe, onoga momenta složila se je hrvatska i srpska buržoazija i nije se razišla dok nije uspjela da omete radničke uspjehe. Hrvatska i srpska gospoda naći će se opet skupa kad zatreba zakrenuti vratom radnom narodu. Srpska gospoda otebi su beogradskim radnicima opčinu iz ruku, to je isto učinio i Hrvatski blok u Zagrebu, uapsivši komunističkog gradonačelnika, koga je hrvatska buržoazija još tužila sudu što nije htio položiti propisanu zakletvu. (Povici: Svi su oni jednaci!)

Drug Jelaska zatim predočuje kako invalidi prose, kako niži činovnici skapavaju, za ratne udovice nema novaca, dok se za muslimanske begove moglo naći sto milijuna dinara da glasaju za Turski Ustav koji danas imamo. Jugoslavenska gospoda trubila je da su radnička klasa i bivša komunistička parija, svojim štrajkovima, bili uzroci padu dinara, ali danas se ispostavilo da dinar stoji da leko lošije nego prije i da su svi uslovi života pogoršani otkako nema radničkih organizacija kao zaštitnih bedema radništva i siromašnog svijeta protiv kapitalističke pljačke. (Tako je! Odobravanje i pljesak traje preko 5časa).

U Ime Njegova Veličanstva Kralja!

Kr. Okružni sud u Šibeniku kao sudbeni Dvor I. molbe u tiskovnim poslima riješavajući o zabrani periodičnog tiskopisa „Fabrika i Njiva“ br. 1 štampana dana 27/2 1923 u tiskari „Pučke tiskare“ u Šibeniku odgovornog urednika Ivana Baljkasa, koju je zabranu odredilo kr. državno odvjetništvo u Šibeniku odlukom 28/2 1923 Ss. 3/23/1, u najavnoj sjednici saslušavši kr. državno odvjetništvo,

Presudio je

I. Sadržaj ulomka članka „Veličanstvena manifestacija splitskog radništva i težaštvo“ periodičnog tiskopisa „Fabrika i Njiva“ br. 1, štampano dana 26 februara 1923 u tiskari „Pučke tiskare“ odgovornog urednika Ivana Baljkasa, u I. stupcu na I. strani od riječi: „... kad bi spomenuli zatvorene borce...“ do riječi: „Zakon o zaštiti države“, ulomke istog u II. stupcu na I. strani od riječi: „Prije nego dade“ do riječi „radno čovječanstvo“, ulomke istog članka u I. stupcu na II. strani od riječi „možda ono što je izradjeno“ do riječi „nije teško pogoditi“, ulomke istog članka u I. stupcu na III. stran „Radni narod izvojništvo“ do riječi „na mekoj zastupničkoj klupi“; dalje članak pod naslovom: „Uvek u borbi!“ na III strani u njegovoj cjelini i ulomak članka na IV. strani „Vijesti iz Pokrajine“ u III. stupcu od riječi: „Moguće je da“ do riječi: „neizbjehivih žrtva“ neposredno pozivaju građane, da silom promjene ustav ili zemaljske zakone. Ulomak članka na IV. stranici pod naslovom „Na rtu pera“ u II. stupcu od riječi: Samo u zemlji“ do „mučitelja životinja“ izazivaju mržnju protiv države kao cjeline.

II. Potvrđuje se zapljena gorespomenutog tiskopisa.

III. Zabranjuje se daljnje rasturanje odnosno prodavanje rečenog broja.

IV. Naredjuje se uništenje pohvatanih primjeraka i onih koji će biti pohvatani, razmetnuća odnosno tiskarskog sloga i bjelodanjenje nazočne presude.

RAZLOZI

U I i II ulomku, hvaleć i slaveć zatvorenike u mitrovačkoj i požarevačkoj kaznionici, koji su bili osuđeni radi komunističke propagande, hoće da se širi komunizam. U III i IV ulomku, prijeteć komunističkim poduzećima, podstrekava se na takova poduzeća. U članku „Uvek u borbi“ hvali se komunizam, te izmišljenim i iskrivljenim činjenicama, komunizam se propagira. Tukodjer V ulomkom u III. stupcu na IV stranici podstrekava se na komunizam. Upitnim ulomkom pak u članku „Na rtu pera“ izazivlje se mržnja protiv države kao cjeline, jer se hoće, da u ovoj državi nema

pravde i reda, i da zato sve ide naopako.

Radi toga i u smislu čl. 13, 128 Ustava trebalo je udovoljiti predlogu državnog odvjetništva i presuditi kao gori.

Kr. Okružni Sud u Šibeniku

dneva 1. 3. 1923.

Spalatin s. r,

Šibenske vijesti.

Štampanjem lista u Šibeniku naišli smo na velike tehničke poteškoće i mnoge druge nezgode. Tome je kriv protuzakoniti izgon, dat našem uredniku u augustu 1920. godine.

Učinjeni su svi pokušaji da se redakcija s listom preseli u Split, koji je centar i duša radničkog pokreta u Dalmaciji.

Drška šikana i gaženje zakona. U subotu u jutro, dan prije nego se imao održati zbor N. R. P. J. u Splitu, mjesna policija prizvala je k sebi našeg urednika i predočila mu pogibelj, kojoj će se izložiti, ako odputuje u Split. I ako je šef dalmatinske policije, g. Bojanić, jednoj radničkoj deputaciji dao časnu riječ da nasem uredniku, koji je bio određen za referenta zbora, neće činiti nikakvih smetnja, šibenska policija ipak mu je zaprijetila da će ga u nakani da prisustvuje zboru uapšenjem zapriječiti.

Dva sata prije polaska vlaka naš urednik saznao je da će po detektivima i stražarima vlak biti strogo pretražen i ako se u njem nadje da će biti uapšen.

I ako bi taj postupak bio po zakonu nedozvoljen, naš urednik, vodjen mišlju da se u izvjesno doba, a radi viših partijskih interesa, treba sili pokoriti, nije nikuda pošao. Kad je željeznička blagajna bila zatvorena nahupili su u vlak detektori i stražari sa ručnim svjetiljkama tražeći po kupejima žrtvu policijske obještii. Nereditom pomnjom pretraživali su zahode i odjeljenja za službujuće konduktore.

Šibenska policija, koja je nemoćna da srbizije razne nezakonitosti koje joj se ispred nosa događaju, koja nije kadra, kao što bi svaka druga bila, da pronadje provalnike u „Banka Dalmata di Sconto“, misli da je učinila viteško i junačko djelo time što je uspjela osujetiti put jednom mirnom i neporočnom građaninu.

Da ima trunke pravde u ovoj zemlji, policija bi zbog ovakvog gaženja zakona krivično odgovarala.

Ali ona ipak nije postigla željeni cilj. Samo se po sebi razumije da je zbor održan i bez našeg urednika, i još kakvim uspjehom. Govoriti o buržoaskoj nepravdi i policijskim nasiljima nije baš tako teška stvar. Takvih govornika naša partija može da izbaci na stotine.

Promašivši taj cilj, ona će doskora da pretrpi još jedno krupno razočaranje. Dalmatinska radnička klasa poslaće u Narodnu Skupštinu jednog ili više poslanika, koji će se već pobrinuti da češćim interpelacijama, koje će sadržavati teške optužbe, kroz Jugoslaviju pronesu slavu ovako spremne i nepristrane policije, kao što je to šibenska.

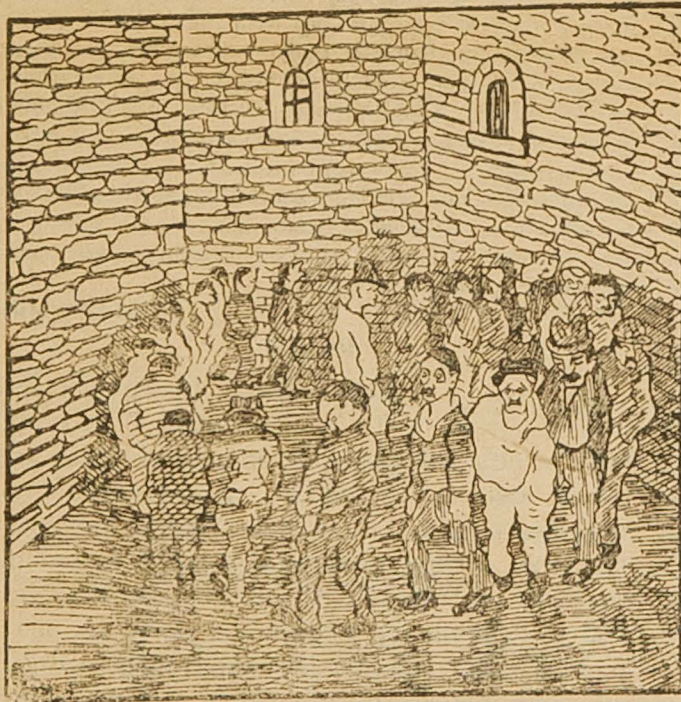
U eri ukidanja cenzure za Rusiju. Povodom zapljene izbornog materijala N. R. P. J. i apšenja šesnajstorice drugova od strane splitske policije, naš je urednik uputio redakcijama „Radnik“ u Beogradu i „Borbi“ u Zagrebu dvije duge brzojavke, u kojima je izložio događaj i zatražio prešnu intervenciju kod Ministra Unutrašnjih Dela.

Brzojavke su bile predane šibenskoj pošti dana 14 ovoga mjeseca i nose službene brojeve 650 i 651. Plaćena je taksa u iznosu od Din 56.—

Te brzojavke nisu uručene adresantima.

Posve je svejedno da li su one zadržane na šibenskoj ili beogradskoj pošti, tek neka se vidi koliko vjere zaslužuju službene objave o ukidanju cenzure za Rusiju.

Sloboda izbora u Jugoslaviji.

Radnička stranka u agitaciji.

Doprinašajte u izborni fond!

Ako se sami ne pomognemo, nema nas ko pomoći!

I ako sakupljeni novac nećemo, po primjeru buržoazije, trošiti na podmićivanje izbornika, on nam je potrebit za podmirivanje efektivnih izdataka na posvršavanju tehničkih poslova u ovoj izbornoj kampanji.

Mi nemamo nikakvih fondova, banaka ili samostanskih blagajna, u jednu riječ ništa od onoga čime raspolaže buržoazija. Naprotiv, sve je to protiv nas! Jedini naš aktiv je klasna svijest radnoga naroda.

Na nju i apelujemo.

Drugovi, doprinašajte u izborni fond!

Pr. 6/23

Bez rumena stida u obrazima...

G. Pašić onomad kod Pariza na zboru radikalnom rekao je: da Ustav ove države daje veće slobode nego mnoge republike.

Na to mu odgovara g. Stoj. M. Protić u „Radikalu“ od 18 februara:

„Na nesreću g. Pašića baš u isto vreme g. Vujičić, ministar unutr. dela, poziva policijske vlasti da brane građansku slobodu i slobodu zbora i dogovora od nekih besnih i razuzdanih ljudi koji građanima naturaju svoju volju i rasturaju im zborove!

Naravno da je opet na žalost i g. Vujičić zaboravio kazati građanima, kako će se i ko će braniti slobodu građansku kad sme policijske vlasti tu slobodu građansku da ugrožavaju, i kad je sprečavaju na sred prestonice, u Beogradu na očigled ministra unutr. dela i predsjednika vlade pod firmom primjenjivanja zakona o zaštiti oržave a protivno samom slovu toga zakona!

Daista je od velikoga interesa znati koju je to republiku uzeo za mustru g. Pašić kad se usudjuje javno tvrditi, bez rumena stida u obrazima, da u našoj Kraljevini po našem Vidovdanskom Ustavu ima više slobode nego u mnogim republikama?!

Jedina mana bijednika jest — da su siromašni!
Jedina mana bogataša jest — da su beskorisni!

U Ime Njegova Veličanstva Kralja!

Kr. Okružni sud u Šibeniku kao sudbeni Dvor I. Molbe u stamparskim poslima riješavajući o prijedlogu kr. Državnog Odvjetništva u Šibeniku od 4/3 1923. Ss. 4/23 za zabranu periodičkog tiskopisa „Fabrika i Njiva“ broj 2 štampana na 3. o. mj. u Šibeniku u štampariji „Pučke tiskare“ kome je odgovorni urednik Ivan Baljkas, koju je zabranu već odredilo kr. Državno Odvjetništvo u nejavnoj sjednici, saslušavši isto presudio je:

I. Sadržaj ulomka članka „Bez rumena i stida u obrazima“ od riječi „U toj Ceskoj“ do riječi „I po praksi“, periodičkog tiskopisa „Fabrika i Njiva“ br. 2 štampana u Šibeniku 3 o. mj. u tiskari „Pučka tiskara“ kome je odgovorni urednik Ivan Baljkas, izazivlje mržnju protiv države kao cjeline i pozivlje građane da silom mjenjaju Ustav ili zemaljske zakone.

II. Potvrđuje se zapljena gori rečenog tiskopisa.

III. Zabranjuje se daljnje raspačavanje odnosno prodavanje ovog broja.

IV. Naredjuje se uništenje pohvatanih primjeraka i onih što bi bili i što će biti eventualno pohvatani, te razmetnuće odnosno stamparskog sloga i objelodanjenje nazočne presude.

Obrazloženje

Po čl. 138 Ustava može se odrediti zabrana i raspačavanje tiskopisa odnosno kojeg članka, ako ovaj svojim sadržajem izazivlje mržnju protiv države kao cjeline; osim toga, ako se tim člankom ili njegovim ulomkom pozivlju građani da silom mjenjaju zemaljske zakone, riječima zaplijenjenog ulomka očita je tendencija i svrha svemu tome, a kako je rečeno, to je ustavom zabranjeno. Radi toga predlog je državnog odvjetništva opravdan, pa mu je trebalo udovoljiti i presuditi kao gori.

Šibenik, dne 5. marta 1923.

SPALATIN.

Na rtu pera...

— Mjesni „Datmatinski Radikal“ donosi jedan članak pod naslovom „Ostanite kod kuće“, u kom svjetuje radnom narodu iz grada i sa sela da ostanu kod kuće, da ne seli u Ameriku, jer svoju kuću treba voliti makar ona bila i sa prokisnutim krovom.

Vrlo je lako naslutiti da piscu toga članka ne probija kiša kroz kućni krov. Kad bi to bio slučaj, uvidio bi da je nesmisao rano raniti a kasno liježati i mirno podnositi svaku oskudicu u tužnoj seljačkoj kolibici, dok se nekorisni članovi ljudske zajednice i paraziti društva prevrću u izobilju i uživaju raskošne palače.

Kad bi radni narod imao udjela u vaskolikoj narodnoj sreći i materijalnom blagostanju zemlje, tad bi imao razloga i da ljubi svoju domovinu; ovako prisiljen je tražiti skuplje kupce za svoju radnu snagu, pa gdje nadje tržište povoljnije tu i ostaje.

Kamo sreće kad bi radni narod bio u tom srećnom položaju da može da ljubi svoju otačbinu. Njegovu naporu nisu ni upućeni na drugo do li na dostiznost toga cilja. A ako je put da se do njega dodje posut trnjem, to je zato što su mu domovinu i njegovo bogatstvo ugrabili, baš oni koji ga svjetuju da kod kuće ostanu.

Ako buržoazija ostaje pri svom savjetu neka barem za tri dana svoje udobne domove zamijeni sa prokisnutim seljačkim krovovima, pa da vidimo hoće li četvrti dan imati smjelosti da sadržinu članka „Ostanite kod kuće“ potvrdi kao tačnu.

— Sve buržoaske novine donose vijesti da je Ministar pošta i telegrafa naredio, da se pisma i pošiljke za Rusiju ne cenzurišu. Intelektualni branitelji ovoga poretka i prijatelji današnjega režima sa zadovoljstvom ističu liberalnost te mjere.

Kad bi svijet bio toliko naivan da im povjeruje! Pisma i poštanske pošiljke za Rusiju tobože se ne cenzurišu, a otvaraju se i cenzuriraju pisma u oblasti našeg unutrašnjeg saobraćaja. Na beogradskoj pošti uređuje jedan naročiti policijski činovnik i otvara sva sumnjiva pisma, a po većim gradovima isto tako. O Splitu da i ne govorimo, čak sa šibenske pošte zna po koje pismo da zaluta prije u Matijačevu kuću pa tek onda u ruke adresanta.

Režim jugoslavenskih vlastodržaca ne bi bio tako loš, kad bi bio onakav kakav se pred svijetom pokušava da prikaže. Odista, Ustavom zajamčena je tajna pisama, ali šta to vrijedi kad je nekoliko dana iza njegovog izglasanja policija uapsila drugove Kaclerovića i Novakovića radi komunističke propagande, koju je nastojala da dokaže na osnovu pisama koja je, bez znanja naših drugova, hvatala i otvarala na pošti, a koja bi im uručila tek nakon što bi ih fotografisala. Ustav propisuje da se nikakav gradjanin, osim u zakonu predviđenim slučajevima (a to su prosjaci, skitnice i prostitutke) ne smije protjerati iz mjesta u mjesto. Nakon izglasnog Ustava policija je prognala na hiljade i hiljade radnika, a pred neki dan i druga Simu Miljuša, pravnik i bivšeg narodnog poslanika za grad Zagreb. Ukidaju se batine — a u policijskim kašarnama krv prska danas kao i juče, poslije Ustava kao i prije njega. Čak i narodni poslanici dobijaju batine. (Slučaj poslanika Gjura Gjakovića u beogradskoj glavnoj kući.) Svaki je gradjanin pred zakonom jednak. I tu laž trebalo bi još stavljati pod nož naše kritike! Zar je ista na svijetu tako pogrdjeno kao ova osnovna podloga na kojoj počiva buržoaska demokracija? Zabranjena kretanja, sakupljanja udruženja, uzimanja učesća u izborima, uskraćivanje svake pravne zaštite radnom narodu — to je prava slika na obrnutoj medalji pravne sigurnosti u ovoj zemlji.

A kamo li da se pisma za Rusiju ne cenzurišu! Možda i ima pisama i poštanskih pošiljaka za Rusiju i iz Rusije koji se ne cenzurišu, ali po svoj prilici to neće prolaziti kroz... službenu jugoslavensku poštu.

U policijskim izvještajima čitamo da je, uređujući u raznim prekršajima, policija postupala i protiv nekih lica zbog — mučenja životinja. Iz izvještaja se vidi i to da ta lica nisu ostala bez zaslužene zakonske kazne.

Konstatujući ta lijepa svojstva naše policije, ne možemo propustiti vrlo opravdanu primjetbu: čemu ona krštenim dušama ne da barem onu pravnu i ljudsku zaštitu koju daje — teglećoj marvi?! Na policijskoj stanici u Šibeniku mučeno je na stotine i stotine ljudi, pravnih gradjana ove zemlje; na policijskoj stanici u Šibeniku revolverom i šakama bijeni su fakultetski obrazovani gradjani — i o tome niko

ni riječi. Kako ta ista policija ima moralne srčanosti da izriče osude protiv jadnih seljaka kojima kad se žuri kući, a u nastojanju da što prije stignu, nešto jače opatru svoje — magare?!

Tužno je to kad se moraju upravljati molbe na policijsku vlast da i radni narod bude promaknut u čin — životinja. Ali bi bili veoma srećni kad bi ova njegova molba bila evazivno riješena.

Vijesti iz pokrajine.

KOTOR.

U znaku slobodnih izbora. 15. o. m. predan mi je preko općinskog redara policijski akt sljedeće sadržine: Kr. Kotarsko Poglavarstvo u Kotoru Br. 8040/Red. Kotor 15 februara 1923. Gospodin Adolf Muck pok. Fridrika

u Kotoru Vidiv da se Vaš dalji boravak ovdje, iz obzira javnog poretka, ne može dopustiti;

Vidiv da ste pripadnik u općini Peschlara u Italiji; Ovo Kr. Kotarsko Poglavarstvo, kao redarstvena oblast I. molbe, nalazi na temelju paragrafa 2. zakona 27.7. 1871 L. d. z. br. 88, da protiv Vama izreče izgon iz države Srba, Hrvata i Slovenaca sa zabranom povratka za 20. godina (godina dvadeset).

Protiv ovoj odluci slobodan Vam je utok na Pokrajinsku Upravu u Splitu putem ovog Kot. poglavarstva u roku od 3. dana računajući od dana susljednog onomu uručenja ove odluke.

Vladin savjetnik Upravitelj: RAŠKOVIĆ s. r.

Protiv ove odluke kotarske policije uložio sam redovan utok. No prije toga pokušao sam da se kod vladinog savjetnika g. Dušana Raškovića objasnim i da mu uštedim jednu blamažu, kakovu neminovno mora ovakova odluka doživjeti. Bezuspješan trud, Gospodin nije mogao povući ovu odluku, jer je, po njegovim riječima, ona „odavno spremljena i dolazi po opetovnom nalogu ministarstva policije“. Među ostalim isti gospodin morao mi je priznati, da je ovo samo jedna sigurnosna mjera, da bi Radikalna Stranka mogla nesmetano i uspješno obmanuti radničke i seljačke mase Boke Kotorske. Ovaj gospodin nije mogao (pravilnije nije smio) da povuče odluku o izgonu, ma da zna i ma da je uvjeren da sam ja gradjanin ove zemlje i to na temelju nepobitnih dokaza koje sam u glavnom iznio u utoku, kojim sam pobijao nezakonitu, klasnu i partizansku odluku Kotarskog Poglavarstva u Kotoru.

U utoku sam, na svoju obranu, naveo sljedeće činjenice: pripadnost mog pok. oca ovoj općini još iz god. 1882., interniranje moje majke po taljanima za vrijeme svjetskog rata; moje služenje u austrijskoj vojsci po pozivu kotarske općine; služenje u jugoslavenskoj vojsci i baš 1920 godine na dvomesečnoj vojnoj vježbi, koju sam odslužio u 6. peš. puku; moje uvrštenje u spisku vojnih obveznika Podgorične Vojne Okružne Komande; kandidovanje za poslanika za Ustavotvornu skupštinu; uvrštenje u stalnom biračkom spisku, priloživši konačno općinsku svjedočbu pripadnosti, koja nosi svjež datum od 9. januara ove godine.

ADOLF MUCK.

Pučiće.

Naša poruka. Drugovima iz radničkog pokreta u Dalmaciji poznato je naše mjesto, gdje je oduvijek postojala kamenorezačka organizacija. Mi se sa velikim zadovoljstvom sjećamo nekoliko posjeta od strane splitskih organizacija, učinjenih u cilju podučavanja naših funkcionera i snaženja organizacije. Ali od 26 aprila 1926 godine, kad je dalmatinska pokrajinska vlada izvršila prepad na cijeli pokret u Dalmaciji, naša se organizacija nije nikako ni obnavljala. Ostadosmo bez najmoćnijeg zaštitnika, bez svoje organizacije. Teror je bio neopisiv, mnogo veći nego u radničkim centrima, jer tamo ima neke kontrole pa se vlast ne usudjuje da čini ono, čime se amo u zabitnim mjestima jedna prosta žandarina diči. Nečuveni pritisak koji je vladao u našem mjestu dao je povoda našim ponajboljim drugovima da u tudjoj zemlji potraže koru hljeba. I tako od te dobe do donošenja zakona o zaštiti države iselilo je 126 drugova u Ameriku.

Ali nas je i kod kuće ostalo. Koliko, vidjećete na 18 marta.

Radnik.

Splitske vijesti.

Iz života partije.

Dana 18 ovoga mjeseca na velikom radničkom zboru, održanom u Kinu Čulić, nakon referata druga Jelaska pristupilo se izboru Pokrajinskog Izvršnog Odbora Nezavisne Radničke Partije Jugoslavije, u koji su ušli drugovi: Vicko Jelaska, tešak, Ivan Marić, in-talatr, Josip Rosić, drvodjelac, Frane Mlinar, tipograf, Miletić Marin, tešak, svi iz Splita; Ivo Baljkas novinar iz Šibenika i Diego Rokov, tešak iz Kaštel gomilice.

Ružni glasovi o političkom karakteru inž. Viskovića.

Držimo da ovim recima činimo veliku uslugu g. Viskoviću, jer iznosimo na javnost, pred kojom se on može da brani, ono što se već odavno na sva usta govori po Splitu. Da li se radi o običnoj difamaciji njegovih neprijatelja ili zbilja u tome ima kakve istine, vidjeće se najbolje iz držanja samog g. Viskovića. Od usta do usta njega optužuju, da se je svakako htio progurati u Narodno Vijeće u Zagrebu, koje ga je odbilo jer da nije sudjelovao u pripremanjima nacionalne revolucije; da je, dok je Dr. Drinković bio ministar pošta i brzojava, dolazio često ovome i nudio mu se za agitatora u svrhu stvaranja separatističke stranke na Primorju; da se je Dr. Poljaku, tadašnjem ministru agrarne reforme i velikom neprijatelju težačke klase, nudio za povjerenika agrarne reforme u Splitu i da je ta njegova molba bila prosljeđjena daluatskoj vladi za izvještaj; da je u društvu sa jednim opskurnim individuum udario temelje nekakvoj novoj političkoj stranci, koja se zvala „Društvena stranka“, do čijeg javnog ostvarenja nije došlo za to što je njegov politički drug dobio mjesto sekretara na poslanstvu u Parizu, odakle je zbog nekih prevara bio zbačen.

Ovo su krupnije optužbe, koje se protiv g. inž. Viskovića podižu, a manjih ima na pretek. Bile one istinite ili ne, neobjektivnost njegovih neprijatelja sa drugog krila zemljoradničke partije očita je. Ako su istinite — s njima pred javnost, a ne iza busije, da se javno pretrese pitanje ima li čovjek, tako nestalnog karaktera, moralne kvalifikacije za vodstvo jedne partije, koja bi htjela imati klasno obilježje; ako nisu, tada je lako stvoriti sud o političkoj časti onih Viskovićevih neprijatelja iz zemljoradničke partije, koji te neistine inspirišu ili raznose.

U svakom slučaju tek nakon što se ovi glasovi javno potvrde, ili obratno nakon što ih g. Visković utvrdi kao lažne, moći će se sticati pravilan sud o pravim pobudama koje su g. Viskovića uvele u zemljoradnički pokret.

U izborni fond. Sakupljeno na zboru N. R. P. J. dana 18/2 1923 a Kinu Čulić K 9812.— Razni drugovi prema popisu koji će se kasnije objelodaniti K 25826. Svega K 35638.

Na proglas dra Smodlake, koji je prava provokacija za naše težake, odgovorićemo posebnim proglasom ili opširno u narednom broju lista. Zemljoradnička stranka, koja s nepravom sebe naziva klasnom strankom, otišla je u izdaji težačkih interesa toliko daleko da se ne stidi kao glavnu ličnost na svojoj listi nositi čovjeka, koji se izjašnjava „za socijalnu pravdu, koja se odražuje u harmoniji sviju klasa“, i koji otvoreno u proglasu poručuje da će u agrarnom sporu između težaka i vlasnika „zastupati jedno stanovništvo, koji će moći da zadovolji zemljoradnika, a da se ne ogriješi o načela pravednosti i zakonitosti“.

Kaže se da ljudi sa neopredjeljenim političkim planovima obično žele da u svim pitanjima ostanu koza cijela i vuk sit, ali ovo Smodlakino podvlačenje načela pravednosti i zakonitosti bojimo se da smjera na to da vlasnici kao koze ostanu potpuno netaknuti, a težaci kao vukovi — sasvim gladni. Jer čime će se najesti, ako koza ima ostati cijela?!

Bogataši su lupeži.

Sveti Ivan Zlatousti.

(Kršćanski učitelj; najveći govornik kršćanske crkve 347—407.)

Recite mi, odakle ste, vi bogataši? Od koga ste baštinili? Od vašega djeda — velite vi; od vašega oca!

Jeste li u stanju potvrditi, da su ona bogatstva, koja vi sada posjedujete, zaista posjedovali svi vaši pradjedovi do prve generacije?

Ne! Korjen vašega bogatstva nalazi se u nepravdi. Zašto? Jer bog nije u početku napravio ovog čovjeka bogatim, a onog bijednim. Niti je on, kad je napravio svijet, dodijelio silno bogatstvo jednome, a drugome zabranio da ista posjeduje. On je dao zemlju svima, da je obraduju u zajednici. Njegova je dobrota prema tome zajednička svima. I kako je, dakle, došlo, da vi imate široka polja, a vaš susjed da nema dapače ni jedne grude zemlje?...

Pojam, koji moramo imati o bogatašima i proždrljivcima, jeste, da su oni pravi lupeži, koji stoje na drumovima i robe prolaznike.

(Iz sv. Evandjelja).

Molimo drugove dopisnike, da se strpe do idućeg broja. Svi će doći na red.

Redakcija „F. i N.“

Širite „FABRIKU I NJIVU“.